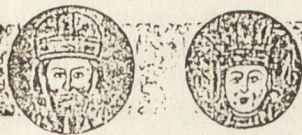

НОВА КНИГА ВЪРХУ БЪЛГАРСКОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ

ЙОРДАН АНДРЕЕВ

ЛЮБОВНИТЕ ИСТОРИИ В БЪЛГАРСКОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА • ЗЕМЯ •

През 1994 г. издателска къща “ЗЕМЯ” пу-на от печат книгата “ЛЮБОВНИТЕ ИСТОРИИ В БЪЛГАРСКОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ”, автор на която е докторът на историческите науки и професор във Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий” Йордан Андреев. Това са тринадесет очерка, в които се разказва за владетелските бракосъчетания. Авторът, известен български учен историк, опитва перото си и в областта на историческата белетристика. На книжовния пазар е необходимо да присъстват и такъв род книги, които привличат читателското око и любопитство със заглавието, което в конкретния случай от строго научна позиция е неточно и дори бих казал — направо невярно.

Отделните очерци не са свързани помежду си. Те са подредени в хронологичен план, а разработката на въпроса следва предварително приетата концепция — написаното да предизвика и малко хумор, а в някои отношения и малко завист. Доколко обаче авторът е показал себе

си като добър или най-малкото като обещаващ белетрист, не се наемам или най-малкото се въздържам от преценка. Онова, което бих посочил, е, че написаното провокира исторически мислещия читател да научи, ако още не знае, какъв е бил характерът на владетелските бракове не само в българската държава през средните векове, но по аналогия да съди за тях и във Византия.

Съчиненията, от които ученият черпи сведения за живота на средновековното общество, не са щедри на известия за интимния живот на владетелите. Те обаче твърде недвусмислено показват, кой е този, който прави историята — народът или владетелският двор. Струва ми се, че без никакво колебание везните натежават към власт имащите. От обикновения човек не се интересува почти никой. Той, като частца от общата маса, дава всичко на този, който го управлява. Той строи неговите дворци, от красотата на които се удивляват чужденците; той изкарва хляба и дава месото и т.н. Изобщо свидетелство, което показва колко пресилено и недиференцирано е твърдението, че творец на историята е народът. Внушението, което прави рецензираната книга в това отношение, не подлежи на никакво съмнение.

Основното обаче, с което тази книга провокира съзнанието (провокира, защото характерът на написаното не изисква от автора да го даде като готова позиция) на читателя, е доколко владетелските бракове са били, както казва късноантичният автор Ахил Татий в поестта “Левкипа и Клитифонт” “венец на целомъдрена любов”. Мисля, че подобна теза не би могла да бъде защитена и от най-големия романтик. Изворите не оставят никакво съмнение, че владетелските бракове в средновековната българска държава и във Византия са били продиктувани и обвързани

най-вече от междудържавни отношения в момента и от планове за бъдещето. Бракът се оказва вид разменна монета, на която се разчита (и в някои случаи резултатно) за регулиране на държавните отношения. В тях игрите на Венера са чужди на младоженците. Не само защото те могат да бъдат невръстни деца (такъв е бил бракът между дъщерята на Иван Асен II — Елена и сина на Йоан III Дука Ватаци — Теодор през 1234 г., който гарантира сключените между тях договори, имащи подчертано междудържавни измерения), или младоженецът, или булката вече да е в преклонна възраст, а другият партньор — в зората на своята младост.

Браковете могат да следват един след друг, като предишната съпруга бива изпращана в манастир. От техния брой не се интересува никой, освен църквата, която бива принудена да постави граница, преминаването на която ги прави невалидни. А това е третият брак, който се приема по снизхождение. Четвъртият е недопустим. Разбира се, при разкриването на дипломатическите игри, осъществявани чрез браковете, проф. д-р Й. Андреев е лаконичен, защото, както вече посочих, характерът на предлагания текст не изисква впускане в подробности. Резултатите, които се очакват от всяка брачна сделка, обаче са маркирани. Така например, като говори за брака между сестрата на Иван Александър — Елена и сръбския крал, авторът отбелязва: “Венчилото ѝ със сръбския крал изгладило междудържавните отношения и положило основите на дълбокия мир между двата народа” (с. 75). Цар Борил не без държавнически интерес изпраща дъщеря си на латинския император Анри, а зестрата и била натоварена на 60 коня (с. 37). Цар Петър се оженва за византийската принцеса Мария, но не по свое желание, а защото брачното споразумение могло да гарантира договорите между ромеи и българи (с. 7). Константин Тих се жени три пъти. Втората му съпруга не само го легитимира на Търновския царски престол, но показва, че тя може и да управлява; същото показва и третата му съпруга — ромейката Мария, племенница на император Михаил VIII Палеолог.

Управленческите апетити на владетелските съпруги през средните векове не са никакво изключение. Във Византия вдовицата на император Андроник III Палеолог Анна Савойска (Палеологина) поема здраво кормилото на империята и се противопоставя на великия доместник Йоан Кантакузин. Доколко обаче провежданата от тях политика е била родена в собствените им глави, е друг въпрос. Но безспорно е това, че браковете не са били резултат от стрелите на Венера, а продиктувани от интересите на държавата или на владетелския двор.

Рецензираната книга е полезно четиво, предназначено за по-широк кръг от читатели. Искам да вярвам, че нейното съдържание няма да бъде прието превратно, а ще подхрани историческото мислене и на по-младите, и на по-възрастните при определяне както съдържанието на брачните договори в средновековната българска държава, така и за ролята на личността и на обществото в големите събития, които се превръщат в основни жалони в историческия ход на обществото и на държавата.

И тъй, от всичко изложено в книгата следва изводът, че браковете на средновековните български владетели не са били някакви любовни истории, а продиктувани от конкретните събития актове. Авторът, поставяйки това заглавие на книгата си, не търси толкова атрактивното, колкото проверява знанията и степента на историческото мислене на нас — неговите читатели.

Николай Кочев